Hoe groot is de belangenvermenging bij lokale besturen in het omgevingsbeleid? Een bevraging bij Vlaamse omgevingsambtenaren.

Yannick Willemstein & Tom Coppens

Samenvatting

Deze studie onderzoekt belangenconflicten van lokale politici in het omgevingsbeleid in Vlaanderen, een onderwerp dat ondanks veel media-aandacht beperkte wetenschappelijke dekking heeft. Door middel van een anonieme enquête, verstuurd naar alle gemeentelijke omgevingsdiensten in Vlaanderen, peilen we naar de percepties van gemeentelijke omgevingsambtenaren over mogelijke belangenconflicten van lokale beleidsmakers. Met een responspercentage van 40% geeft bijna de helft van de respondenten aan een vermoeden van belangenconflict te hebben, waarbij belangenconflict ruim gedefinieerd wordt en zowel moreel particularisme, cliëntelisme en nepotisme omvat. Hoewel de resultaten niet kunnen vaststellen of er al dan niet een belangenconflict heeft plaatsgevonden, toont deze studie dat er op lokaal niveau een zeer groot wantrouwen bestaat tussen ambtenarij en politiek.

Sleutelwoorden

Belangenvermenging, cliëntelisme, corruptie

Auteursinformatie

Yannick Willemstein, Omgevingsconsultant Stedenbouw, Witteveen+Bos

Tom Coppens, Universiteit Antwerpen

How big is the conflict of interest among local governments in environmental policy? A survey of Flemish environmental officials.

Yannick Willemstein & Tom Coppens

Abstract

This study investigates conflict of interest of local politicians in environmental policy in Flanders, a topic that has limited scientific coverage despite much media attention. Through an anonymous survey, sent to all municipal environment departments in Flanders, we probe the perceptions of municipal environment officials about possible conflict of interests of local policymakers. With a response rate of 40%, almost half of the respondents indicated a suspicion of conflict of interest, with conflict of interest defined broadly to include moral particularism, clientelism and nepotism. Although the results cannot determine whether or not conflict of interest has occurred, this study shows that there is a very high level of distrust between civil service and politics at the local level.

keywords

Conflict of interest, clientelism, corruption

About the authors

Yannick Willemstein, Omgevingsconsultant Stedenbouw, Witteveen+Bos

Tom Coppens, Antwerp University

Corresponding author/correspondentieadres

tom.coppens@uantwerpen.be

1 Inleiding

Recente bijdragen in de pers hebben belangenconflict in het omgevingsbeleid bij lokale besturen duidelijk in beeld gebracht. Een groeiende stroom van potentiële belangenconflicten komt aan het licht via rapporten van Audit Vlaanderen en persberichten in verschillende gemeenten in Vlaanderen. Voorbeelden hiervan zijn te vinden in Moorslede, Staden, Sint-Truiden en Boechout, waar in de afgelopen jaren beleidsmakers mogelijk betrokken waren bij vastgoedbelangen binnen hun eigen gemeente. De Pano-reportage die werd uitgezonden op 7 september 2022 wierp licht op de vermoedelijke verstrengeling op lokaal niveau tussen het omgevingsbeleid en de private belangen van lokale beleidsmakers en projectontwikkelaars (VRT, 2022). Enkele interessante cases, zoals Oostende en Meise, werden in de documentaire onderzocht. Deze cases suggereren dat politici via omgevingsvergunningen uitzonderlijke gunsten verlenen aan ontwikkelaars, vaak vanwege hun nauwe banden met de betreffende aanvragers. Ook blijkt uit de audit rapporten en reportages dat politici soms persoonlijke of zakelijke vastgoedbelangen hebben in de eigen gemeente en beleidsbeslissingen in het ruimtelijke beleid sturen in functie van hun eigenbelang.

Het verkrijgen van inzicht van dit fenomeen in Vlaanderen met betrekking tot lokale beleidsmakers en het identificeren van de grijze gebieden waarin belangenconflicten gedijen, is van belang om het vertrouwen in de instellingen en politiek te kunnen behouden en het omgevingsbeleid beter te laten sporen met het algemeen belang. Het is eveneens de eerste stap om de oorzaken van belangenconflict te kunnen onderzoeken. Volgens de definitie van de Vlaamse overheid ontstaat er *een belangenconflict wanneer er sprake is van een verstrengeling tussen het private belang van een individu en het belang van een overheidsinstantie, de afdeling waarin dat individu werkzaam is, of het algemeen belang* (Vlaamse overheid, 2023). Een dergelijke verweving van verschillende belangen kan resulteren in verschillende vormen van belangenconflict voor de betrokken persoon. In dit onderzoek worden verschillende vormen van belangenconflict geïdentificeerd en geanalyseerd.

Opmerkelijk is dat empirisch systematisch onderzoek naar belangenconflict in de ruimtelijke ordening in Vlaanderen schaars is, ondanks een breedgedragen subjectief besef dat belangenconflict een substantieel fenomeen vormt in de maatschappij (Claus & Leinfelder, 2019). Kwalitatief onderzoek van Claus en Leinfelder bracht enkele redenen en oorzaken van dienstbetoon aan het licht bij de vergunningverlening in een beperkt aantal gemeenten in het Gentse, maar ook hoe Vlaamse decreten vaak vanuit louter parochiale belangen tot stand zijn gekomen (Claus, 2020). Dit onderzoek heeft als doel om de omvang van belangenconflicten in Vlaanderen vast te stellen via een bevraging. Dit artikel is als volgt opgebouwd. In hoofdstuk twee komen de verschillende vormen van belangenconflicten uit de theoretische literatuur aan bod, evenals de bestaande regelgeving in Vlaanderen inzake belangenconflict. Hoofdstuk 3 bespreekt onze methode en data. In hoofdstuk 4 presenteren we de onderzoeksresultaten en in hoofdstuk 5 bespreken we de implicaties van de resultaten.

2 Theoretisch kader

2.1 Eigenbelang versus algemeen belang

Bij een conflict tussen het eigenbelang en de belangen van een agentschap, de afdeling waarin de persoon werkzaam is of het algemeen belang, wordt dit door de Vlaamse overheid aangeduid als belangenconflict (2023). Om deze definitie juist te interpreteren, is het belangrijk om het verschil te weten tussen het eigenbelang en het algemeen belang. Eigenbelang manifesteert zich in handelingen waarbij beslissingen voornamelijk gericht zijn op persoonlijk gewin, zonder rekening te houden met de mogelijke gevolgen voor het algemeen belang of de maatschappij (Cambridge University, 2023). In

de politieke wetenschappen wordt eigenbelang beschouwd als een concept dat verwijst naar individuen en groepen die hun acties en beslissingen laten leiden door de voordelen die zij persoonlijk nastreven (Brettschneider, 1993). Wanneer politici eigenbelang laten prevaleren, streven zij naar maximalisatie van hun eigen behoud, sociale status en persoonlijke economische welvaart. Van overheidsbeslissingen wordt verwacht dat zij in het algemeen belang en ethische normen worden genomen, en dat privatieve belangen of eigenbelang niet zouden mogen meespelen (Manenschijn, 1979).

Het begrip 'algemeen belang' is een dynamisch begrip met een brede interpretatie (Deketelaere et al., 2011). Concreet verwijst het naar zowel het 'abstracte ideële doel van politiek handelen' als het 'daadwerkelijke welzijn van de gemeenschap' (Vandendriessche, 2004). Het algemeen belang is tijd- en plaatsgebonden, waarbij de maatschappelijke context een cruciale rol speelt (Vandendriessche, 2004). De perceptie van het algemeen belang en wanneer de grenzen ervan worden overschreden, of wat als corruptie wordt beschouwd, kan sterk variëren. Onderzoek heeft aangetoond dat deze percepties in de loop der tijd kunnen veranderen (Dormaels, 2012). Achtergrondvariabelen zoals leeftijd, sociale status, geslacht, evenals situationele kenmerken zoals 'wederdienst', kunnen de beoordeling van situaties met betrekking tot corruptie beïnvloeden (Dormaels, 2012). Bijvoorbeeld, het versnellen van vergunningsprocedures voor een rusthuis door een burgemeester verschilt aanzienlijk van een soortgelijke handeling voor een privéhoeve in dezelfde gemeente.

In de ruimtelijke ordening kan voor een invulling van het algemeen belang verwezen worden naar het doelstellingenartikel, 1.1.4 van de VCRO. Dat stelt dat *ruimtelijke ordening gericht is op een duurzame ruimtelijke ontwikkeling, waarbij de ruimte beheerd wordt ten behoeve van de huidige generatie, zonder dat de behoeften van de toekomstige generaties in het gedrang gebracht worden. Daarbij worden de ruimtelijke behoeften van de verschillende maatschappelijke activiteiten gelijktijdig tegen elkaar afgewogen. Er wordt rekening gehouden met de ruimtelijke draagkracht, de gevolgen voor het leefmilieu en de culturele, economische, esthetische en sociale gevolgen. Op deze manier wordt gestreefd naar ruimtelijke kwaliteit*.

2.2 Vormen van belangenconflict

Wanneer publieke beslissingen van openbare besturen niet worden genomen in functie van het algemeen belang spreken we van belangenconflict. In deze bijdrage onderscheiden we drie types van belangenconflict: particularisme, nepotisme en cliëntelisme

Particularisme is de persoonlijke verrijking van een machtspersoon, wanneer deze ervoor kiest om een eigenbelang te laten prevaleren boven het algemeen belang. Particularisme verwijst naar een morele positie in de filosofie waarin bepaalde principes, standaarden of gebruikelijke regels gebagatelliseerd of omvergeworpen worden om voorrang te geven aan het eigenbelang of bepaalde voorrechten waarover een persoon beschikt (Guarini, 2010). Particularisme in het omgevingsbeleid kan bestaan uit het gebruik van beleidsinformatie of het sturen van beleidsbeslissingen in functie van het eigen belang, bv zoals het gebruik van voorkennis van beleidsintenties bij de verwerving van eigendommen, of het beïnvloeden van de opmaak van uitvoeringsplannen of omgevingsvergunningen ter valorisatie van eigendommen.

Cliëntelisme is een dyadische relatie tussen een politicus of machthebbende en een burger, kennis of klant, waarbij goederen en diensten worden geleverd in ruil voor politieke steun (Gallego, 2015). Strategisch gezien valt dit onder distributieve politiek, waarbij overheidsgoederen en -diensten gericht worden toegewezen aan specifieke groepen of geografische locaties (Golden & Min, 2013). Cliëntelisme bevindt zich in een grijze zone wat betreft het belangenconflict. Belangrijke vragen betreffen de werkwijze van cliëntelisme, de acceptatie ervan binnen een democratisch systeem en in

hoeverre het algemeen belang wordt behartigd. Daarnaast is het van belang om verschillende vormen van cliëntelisme te onderscheiden. Politici verzamelen veel informatie om extra stemmen en steun voor hun partij te werven in de toekomst, waarbij ze inzicht verwerven in de behoeften van specifieke huishoudens en belangengroepen (Stokes, 2013). Bij distributief beleid wordt gecontroleerd wie zonder aansporing al zou stemmen op een politicus, wie nog een duwtje in de rug nodig heeft en wie dit nooit zou doen, ondanks extra inspanningen. Het is duidelijk dat beloften gedaan door politici moeten aansluiten bij de behoeften en prioriteiten van hun kiezers en dat deze behoeften in de tijd kunnen veranderen. *Brokers*, die vertrouwd zijn met de lokale omstandigheden, spelen een cruciale rol in het verzamelen van relevante informatie (Stokes, 2013). Cliëntelisme wordt aanvaardbaar wanneer distributieve politiek geen schade toebrengt aan het algemeen belang. Cliëntelisme in het omgevingsbeleid kan gaan over het nemen van een standpunt over een bepaalde omgevingsbeslissingen in functie van politieke steun. Ook het verlenen van omgevingsvergunningen als “dienst”, waarbij politieke steun wordt verwacht kan beschouwd worden als een vorm van cliëntelisme.

In de kern vertoont nepotisme aanzienlijke gelijkenissen met cliëntelisme, ook wel bekend als vriendjespolitiek. Bij nepotisme krijgen bij voorkeur vrienden of familieleden van een politicus, manager of bedrijfseigenaar hoge posities, diensten of opdrachten, ten nadele van niet-verwante individuen (Arasli & Tumer, 2008; Joffe, 2004). Het is essentieel om te onderscheiden dat dit onderscheidt van patronage, waarbij politieke machthebbers exclusief voordelen verlenen aan partijleden of individuen die een vergelijkbare ideologie ondersteunen. Een eerste variant is wederzijds nepotisme, ook wel aangeduid als *reciprocal nepotism*. In deze situatie wijzen familieleden elkaar functies of voordelen toe vanwege onderlinge afhankelijkheid die voortkomt uit culturele normen of eerdere interacties (Jaskiewicz et al., 2013). Daartegenover staat *entitlement nepotism*, vooral gerelateerd aan vriendjespolitiek, waarbij geen rekening wordt gehouden met familiebanden en iedereen kan worden begunstigd (Csikszentmihalyi, 1990). Nepotisme kan gevaarlijk, schadelijk en disfunctioneel zijn voor bedrijven of de relaties tussen politici en burgers (Bloom & Van Reenen, 2007; Francisco, 2006).

2.3 Regelgevend kader voor belangenconflict in de ruimtelijke ordening in Vlaanderen

De Vlaamse codex op de ruimtelijke ordening heeft geen specifieke regeling inzake mogelijke belangenconflicten, buiten het reeds aangehaalde doelstellingenartikel. De algemene beginselen van behoorlijk bestuur geven echter wel een referentiekader voor alle bestuurshandelingen, waarin de professionele, ethische en correcte uitvoering van ambtelijke taken wordt geïdentificeerd (Boes et al., 2006; Pauwels, 2022). Dat kader is vervolgens toepasbaar op de bestuursorganen in alle bestuurslagen van België. Verder bepaalt §1 van art 27 van het decreet over het lokaal bestuur van 22/12/2017 dat *het verboden is voor een gemeenteraadslid deel te nemen aan de bespreking en de stemming over aangelegenheden waarin hij een rechtstreeks belang heeft, hetzij persoonlijk, hetzij als vertegenwoordiger, of waarbij de echtgenoot, of bloed- of aanverwanten tot en met de vierde graad een persoonlijk en rechtstreeks belang hebben*. Het begrip rechtstreeks belang kan zowel een materieel als moreel belang zijn (Keunen, 2021). Bij de beoordeling van een belangenconflict is het nastreven van een collectief belang, maw het belang van een specifieke identificeerbare groep van burgers eventueel wel toegestaan. De regels inzake belangenconflict van toepassing op gemeenteraadsleden zijn eveneens van toepassing op de leden van het college van burgemeester en schepenen. De belangenconflicten moet per casus worden vastgesteld en afgewogen, maar kan indien aangetoond leiden tot een vernietiging van het genomen besluit, alsook een strafrechtelijke

vervolging van de mandataris (*art 245 van het strafwetboek*). Verder dienen de lokale besturen een deontologische code op te maken en een deontologische commissie in te richten, waarin principes, gedragslijnen en richtlijnen voor de gemeenteraadsleden kunnen worden opgenomen. De deontologische code is echter geen tucht- of sanctie instrument, maar maakt deel uit van het integriteitskader van een lokaal bestuur. Terloops valt te vermelden dat er wel een deontologische code bestaat voor de leden van de gemeentelijke commissies van advies (BVR 03/07/2009). Gezien de Gecoro leden geen onderwerp zijn van deze studie, zullen we daar echter geen verdere aandacht aan besteden.

3 Methode

Onderzoek naar belangenconflict is methodologisch bijzonder complex omdat het een moeilijk bespreekbaar en moeilijk vast te stellen fenomeen is. Sommige vormen van belangenconflict, zoals het particularisme zijn in principe een juridisch strafbaar feit en kunnen pas vastgesteld worden na een behoorlijke rechtsgang. Andere niet-strafbare vormen van belangenconflict zoals cliëntelisme zijn ook erg subjectief en tijdsgebonden. In deze studie hebben we gekozen om te peilen naar vermoedens van belangenconflict, wat uiteraard een sterke beperking met zich mee brengt. De respondenten uit de enquête zijn lokale omgevingsambtenaren, waarvan we vermoeden dat ze enerzijds een goede kijk hebben op de besluitvorming in het lokaal omgevingsbeleid en anderzijds minder uitgesproken politieke motieven zullen hebben. Anderzijds verwachten we dat de respondenten een ruimere kwalificatie hebben van het begrip “belangenconflict” dan diegene die wordt gespecifieerd in het decreet lokale besturen.

De enquête bestond uit 14 vragen (zie bijlage 1) en werd ingevuld door het hoofd van de lokale dienst Omgeving of vergelijkbare functionarissen. De vragenlijst werd bewust beperkt gehouden omdat dit de kans op respons zou verhogen. Het hoofddoel van de vragen is om na te gaan of er een vermoeden is van belangenconflict, alsook of er momenteel een operationele deontologische code bestaat in de gemeenten. De beknopte vragenlijst impliceert evenwel dat de informatie over de aard van de belangenconflict, de plegers van belangenconflict erg beperkt blijft.

Vanwege het beperkte aantal gemeenten in Vlaanderen (300), is de volledige populatie (N=300) bevraagd om een hoge betrouwbaarheid te garanderen. Er werd rekening gehouden met non-responsbias vanwege het gevoelige onderwerp. Het populatiekader omvatte e-mailadressen van lokale omgevingsdiensten en specifieke ambtenaren, verzameld door bezoek aan gemeentelijke websites.

Om de antwoorden op de enquête (survey) vlot te kunnen verwerken, werd hij opgesteld met Qualtrics. De enquête werd verspreid via anonieme links in e-mails naar de 300 respondenten, waarbij de anonimiteit werd gewaarborgd door IP-adressen en contactgegevens niet op te slaan in Qualtrics. Dit diende respondenten aan te moedigen en conflicten met beleidsmakers te voorkomen. Er werd gevraagd de enquête enkel te laten invullen door het diensthoofd of de verantwoordelijke indien de e-mails naar het algemene adres van de dienst werden verzonden. Uit het tijdstip, de aard en vergelijking van antwoorden kon door de onderzoekers echter geen indicatie gevonden worden dat éénzelfde gemeente meerdere antwoorden zou hebben verstuurd, hoewel dit strikt genomen niet helemaal uit te sluiten valt.

Het onderzoek werd afgesloten op vrijdag 7 april 2023. Er hebben 213 mensen gereageerd op de enquête, waarvan 119 antwoorden bruikbaar zijn voor het onderzoek. Omgerekend betekent dat dat 71% van alle 300 Vlaamse gemeenten een antwoord heeft gegeven. 94 antwoorden zijn helaas niet bruikbaar door een technische fout in Qualtrics waardoor de antwoorden niet werden gecapteerd,

maar met 119 antwoorden, ofwel 40% van het totaal aantal Vlaamse gemeenten kon nog altijd een kwaliteitsvolle analyse uitgevoerd worden. Hiermee behaalt de bevraging een foutenmarge van ongeveer 7%.

Tabel 1 geeft de verdeling weer van de respondenten voor de verschillende provincies en voor het aantal inwoners in de gemeenten. Uit de analyse in tabel 1 blijkt uit een *Chi-kwadraat goodness-of-fit* test dat de steekproef geen statistisch significante afwijking vertoont van de verdeling in de populatie zowel voor de provincies als voor de bewonersaantallen van de gemeenten. Dit betekent dat de steekproef voldoende representatief is wat betreft de ligging in de provincie als de bevolkingsomvang.

Tabel 1: respons per provincie en aantal inwoners

	Aantal in populatie	Obervaties in steekproef	Verwachte observaties
Provincies			
Antwerpen	69	34	27
Limburg	42	20	17
Oost-Vlaanderen	60	22	24
Vlaams-Brabant	65	24	26
West-Vlaanderen	64	19	25
Aantal inwoners			
10000	64	31	25
20000	129	49	51
50000	94	35	37
100000	9	3	4
1000000	4	1	2
Totaal	**300**	**119**	**119**
		(Chi^2=4,14, df=4, p=0,39)	*(Chi^2=1,8, df= 4, p=0,77)*

Het hoge responspercentage illustreert de aanzienlijke relevantie van het thema belangenconflicten onder lokale politici voor zowel omgevingsambtenaren als andere medewerkers van de diensten Omgeving. Zoals eerder al werd beschreven, moet rekening worden gehouden met een non-responsbias. Het niet reageren op de enquête kan een vertekend beeld geven van de bevindingen, aangezien de karaktereigenschappen van niet-respondenten mogelijk systematisch verschillen van degenen die de vragenlijst wel hebben ingevuld (Hill et al., 1997). Respondenten kunnen dus een bepaalde reden hebben waarom ze wel kiezen voor het invullen van de enquête, zoals het onderwerp uit de taboesfeer proberen te halen. Aan de andere kant bestaat de mogelijkheid dat niet-respondenten vrezen schade toe te brengen aan het lokale politieke bestuur door de enquête te beantwoorden. De echte reden verschilt per (niet-)respondent en is moeilijk te achterhalen.

4 Resultaten

4.1 Handhavingsbeleid deontologische code lokaal bestuur

Deze enquête gaf de unieke gelegenheid om alle gemeenten te vragen of er een deontologische code aanwezig is in de gemeente voor het lokaal bestuur. Van de 119 respondenten gaf 78% aan dat hun gemeente een dergelijke code heeft, terwijl 21% aangaf dat er geen code aanwezig is. Onder de gemeenten met een deontologische code verklaarde ongeveer 46% dat de regels met betrekking tot belangenconflict worden gehandhaafd en duidelijk zijn aangegeven, meestal door de gemeenteraad en algemeen directeur. Daarentegen gaf 21% aan dat er geen handhavingsbeleid is, en 18% meldde dat de bevoegdheid tot handhaving onbekend is of dat de regelgeving rond belangenconflict onduidelijk is. De antwoorden hebben enige nuance nodig, aangezien 9% van de bevraagden aangaf niet te weten of er een handhavingsbeleid is opgesteld voor de deontologische code. Tijdens de enquêteperiode hebben enkele omgevingsambtenaren contact opgenomen en aangegeven dat zij mogelijk niet op de hoogte zijn van het handhavingsbeleid. Bovendien werd gemeld dat het handhavingsbeleid en de regelgeving met betrekking tot belangenconflict momenteel worden voorgelegd aan de deontologische commissie.

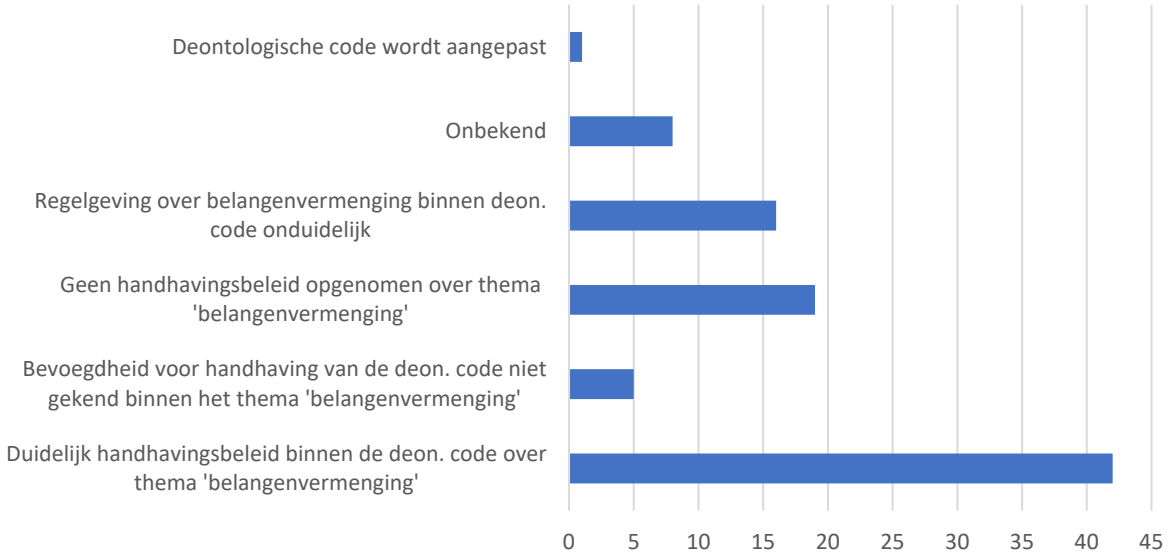

Figuur 1: Handhavingsbeleid deontologische code lokaal bestuur (aantal)

4.2 Effectief vermoeden van belangenconflict

Bij de diensten Omgeving werd nagegaan of zich daar al dan niet bepaalde handelingen afspelen of hebben afgespeeld bij beleidsmakers, waar vermoedelijk een belangenconflict mee gepaard gaat of ging. “Wanneer hebben de handelingen zich voorgedaan waarbij er een vermoeden van belangenconflict is in omgevingsdossiers?” was de vraag die aan de respondent werd voorgelegd. De volgende antwoorden waren mogelijk:

1. Er is geen vermoeden van vastgoedbelangen bij een beleidsmaker in de eigen gemeente.
2. Recent gebeurd of de handelingen zijn nog lopende.
3. In het verleden bij een persoon die momenteel geen politiek mandaat (meer) bekleedt.
4. In het verleden bij een persoon die momenteel nog een politiek mandaat bekleedt.

De antwoorden 2, 3 en 4 zijn geclassificeerd als een 'vermoeden van belangenconflict', terwijl antwoord d is aangeduid als 'geen vermoeden van belangenconflict'. Deze vraag maakte direct duidelijk of er al dan niet een vermoeden aanwezig was en of dat vermoeden een handeling in het verleden betrof of zich recent heeft voorgedaan. Uiteraard moet er onderscheid worden gemaakt tussen de verschillende vormen van belangenconflict en hun omvang, maar de resultaten geven weer dat 56 van de 119 respondenten (47%) vond dat er een vermoeden van belangenconflict is of was.

Figuur 2 toont het percentage van vermoedens van belangenconflicten per provincie. Vlaams-Brabant is de koploper. Daar gaf de meerderheid van de respondenten aan dat er een vermoeden van belangenconflict is bij een beleidsmaker. In de provincie Limburg lijken de minste vermoedens van belangenconflict voor te komen.

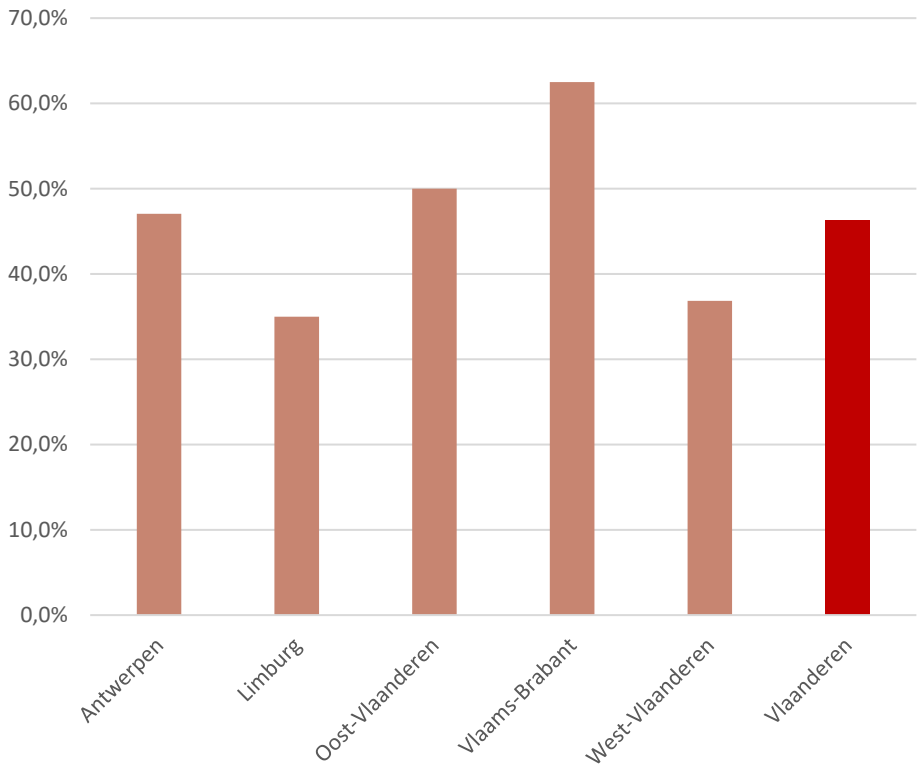

Figuur 2: Percentage vermoeden van belangenconflict per provincie

4.3 Vermoeden van belangenconflict geplaatst in de tijd

Slechts één respondent heeft deze vraag niet beantwoord. In figuur 4 valt met name de categorie van recente handelingen op, waarbij 50% van de handelingen in Vlaanderen zich recentelijk heeft voorgedaan of nog lopende is. Handelingen in het verleden bij personen zonder huidig politiek mandaat vertegenwoordigen 32% van alle vermoedens van belangenconflict. Zestien procent van de handelingen vond plaats in het verleden bij beleidsmakers die momenteel nog minstens één politiek mandaat bekleden.

Met name in Oost-Vlaanderen vinden de meeste recente of lopende handelingen plaats, gevolgd door Limburg met 43%. Antwerpen en West-Vlaanderen vertonen vergelijkbare patronen in handelingen uit het verleden bij personen zonder huidig politiek mandaat. Sommige respondenten met een vermoeden van belangenconflict meldden dat bepaalde handelingen al enkele jaren plaatsvinden of zich gedurende twee legislaturen voordoen.

Interessant is de identificatie van de betrokken beleidsmakers in verwevenheid tussen eigenbelang en omgevingsbeleid. Uit de resultaten blijkt dat 58% van de politici met vermoedens van belangenconflict in omgevingsdossiers schepen is in de gemeente, terwijl de burgemeester op de tweede plaats komt met 18%. Enkele gemeenten suggereren dat mogelijk minstens twee beleidsmakers betrokken zijn bij een belangenconflict. Een kleine minderheid van 12% identificeerde een gemeenteraadslid of een ambtenaar, en 6% gaf aan hier liever geen antwoord op te geven.

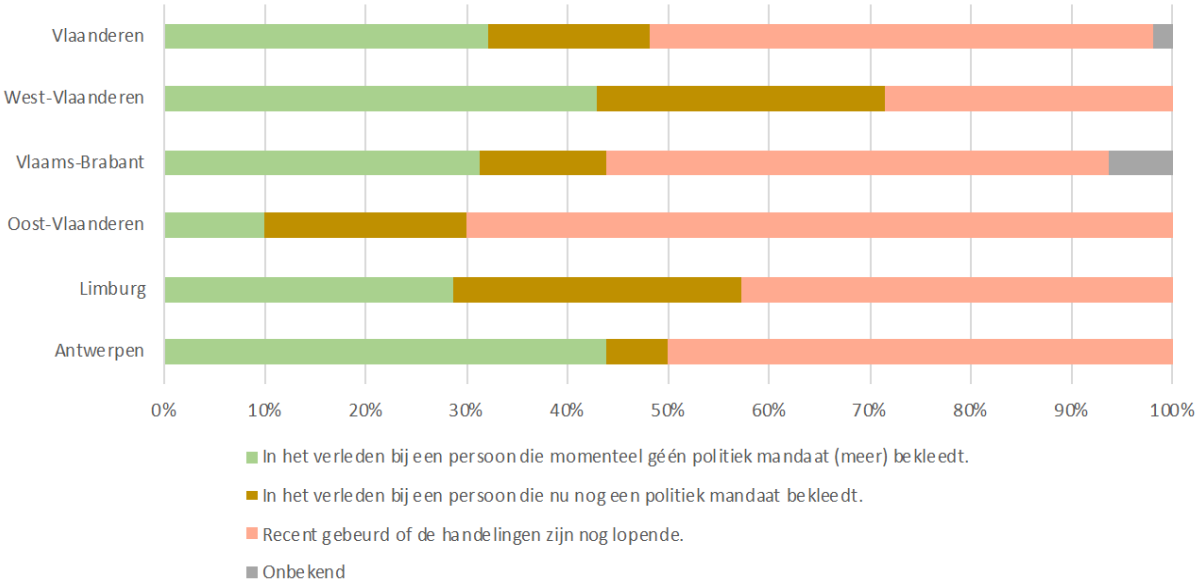

Figuur 3: Belangenconflict geplaatst in de tijd

4.4 Vermoeden van belangenconflict naar inwonersaantal

Figuur 4 illustreert dat de meerderheid van de vermoedens van belangenconflict afkomstig is uit gemeenten met minder dan 10.000 inwoners. Van de gemeenten met minder dan 10.000 inwoners die hebben deelgenomen aan de enquête, gaf 55% aan dat er sprake is van een vermoeden van belangenconflict. Voor gemeenten in de reeks van 10.000 tot 20.000 inwoners is dat 45%, terwijl de gemeenten met 20.000 tot 50.000 inwoners 49% halen. Gemeenten met meer dan 50.000 inwoners zijn niet opgenomen in deze grafiek, aangezien geen van hen aangaf dat er sprake was van een vermoeden van belangenconflict. Een Chi kwadraat toets toont aan dat een statistisch significante afwijking is in de percentages met belangenconflict volgens bevolkingsomvang ten opzichte van de verdeling in de steekproef ($Chi^2=27$ df=3, $p=0.6x10^{-6}$).

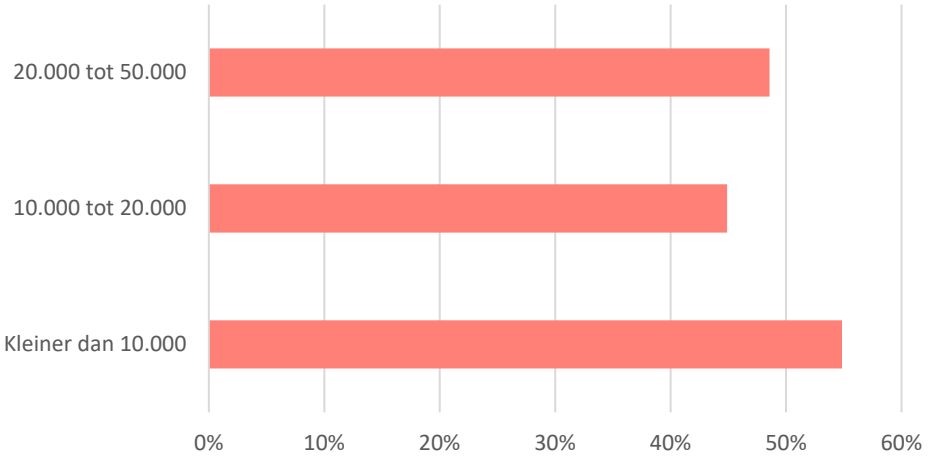

Figuur 4: Percentage vermoeden van belangenvermenging per aantal inwoners (reeks)

4.5 De politieke partijen van de betrokken beleidsmakers

De resultaten tot nu toe worden gekoppeld aan de Vlaamse politieke partijen waar de beleidsmakers bij zijn aangesloten. Op Vlaams niveau leidt CD&V in belangenconflicten bij lokale beleidsmakers, waarbij ongeveer 41% van de respondenten met een vermoeden van belangenconflict aangaf dat de betreffende lokale politici bij CD&V zijn aangesloten. In 25% van de gemeenten betreft het Open VLD, gevolgd door N-VA met 18% van de reacties. Ongeveer 8% van de respondenten vermeldde dat de betrokken beleidsmaker verbonden was aan een lokale partij, terwijl 12% ervoor koos om niet op deze vraag te antwoorden. Omdat de bevraging anoniem is verlopen beschikken we niet over de politieke samenstelling van de lokale besturen bij de respondenten en de verdeling van mandaten bij de steekproef. We kunnen geen uitspraken doen of de kans op belangenconflict hoger is voor een bepaalde partij. De gevonden verschillen in percentages kunnen immers het gevolg zijn van de verdeling van mandatarissen over de verschillende partijen in de steekproef.

4.6 Omvang van het belangenconflict en de verschillende vormen van belangenconflict

Wanneer de handelingen werden geplaatst in de tijd, werd ook genoemd dat er meerdere omgevingsdossiers bij betrokken kunnen zijn, mogelijk in combinatie met meerdere beleidsmakers. Van de respondenten die een vermoeden van belangenconflict aangaven, zei 62% dat het om meerdere omgevingsdossiers zou gaan. Ongeveer een kwart vermoedde dat het om één omgevingsdossier gaat en een beperkte groep van 13% beweerde dat het meerdere omgevingsdossiers betreft, waarbij meerdere beleidsmakers betrokken zijn. De literatuurstudie identificeerde verschillende vormen van belangenconflict, wat ook in de enquête werd benadrukt door respondenten te vragen welke specifieke vorm van belangenconflict zij bedoelden.

Dit is een eerste stap in het beoordelingsproces om na te gaan of de betrokken beleidsmaker een handeling heeft verricht die schadelijk kan zijn voor de bij de handeling betrokken partijen, maar ook voor de bredere omgeving en de maatschappij in het algemeen. De resultaten in figuur 6 tonen aan dat het voorkomen van verschillende vormen van belangenconflict op Vlaams niveau redelijk evenredig verdeeld is. Nepotisme, ook wel vriendjespolitiek genoemd, werd door 27% van de respondenten aangewezen die een vermoeden van belangenconflict in hun gemeente hebben. Voor de meeste respondenten betreft dit politici die bij voorkeur vrienden of familieleden begunstigen bij dienstverlening of functietoekenning, in plaats van niet-verwante personen.

Respondenten gaven aan dat het soms gaat over het vergunnen van bepaalde bouwwerken aan familieleden die een andere persoon niet heeft gekregen, of over het verlenen van een bouwopdracht in de gemeente aan een projectontwikkelaar of architect waarmee de betrokken beleidsmaker goed bevriend is. Op de tweede plaats komen cliëntelisme met 24% van het totaal aantal vermoedens. Het moreel particularisme, ook wel persoonlijke verrijking genoemd, volgt met 22%, terwijl de combinatie van verschillende vormen van belangenconflict 18% behaalt. Een klein aantal respondenten (8%) heeft deze vraag niet beantwoord.

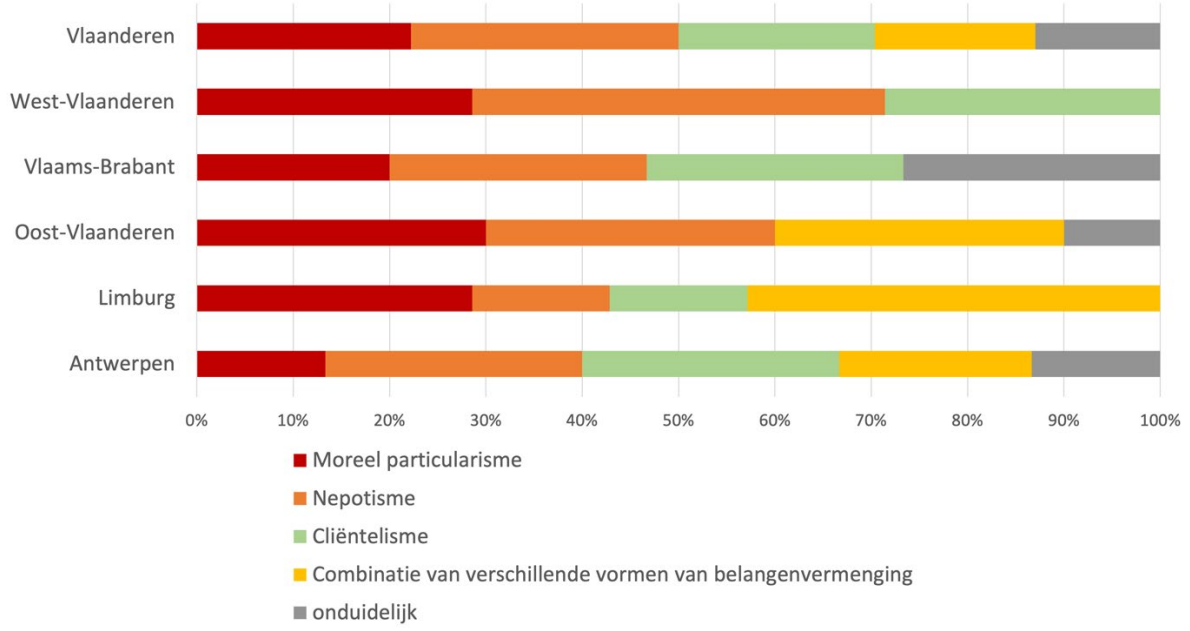

Figuur 5: Voorkomen van de verschillende vormen van belangenvermenging

4.7 Bekendheid van de handelingen

Figuur 6 toont de bekendheid van omgevingsdossiers met vermoedens van belangenconflict. Bijna de meerderheid van de respondenten meldt dat het lokale bestuur op de hoogte is van het belangenconflict, maar geen actie zal ondernemen. 18% geeft aan dat alleen de politieke partij van de beleidsmaker op de hoogte is, terwijl 16% aangeeft dat het lokale bestuur op de hoogte is en effectief actie zal ondernemen. Een klein percentage (5%) meldt dat de media op de hoogte zijn van het belangenconflict van de betrokken beleidsmaker.

Onzekerheid bestaat soms over wie wel of niet op de hoogte is van de handelingen in de gemeente, aangezien sommige conflicten worden verzwegen of verdedigd door andere ambtsdragers in het lokale bestuur. Het komt ook voor dat niemand op de hoogte is, hoewel medewerkers van de dienst Omgeving vaak wel op de hoogte zijn, gezien hun nauwe betrokkenheid bij het werk van de beleidsmaker en hun rol bij vergunningsoordelen.

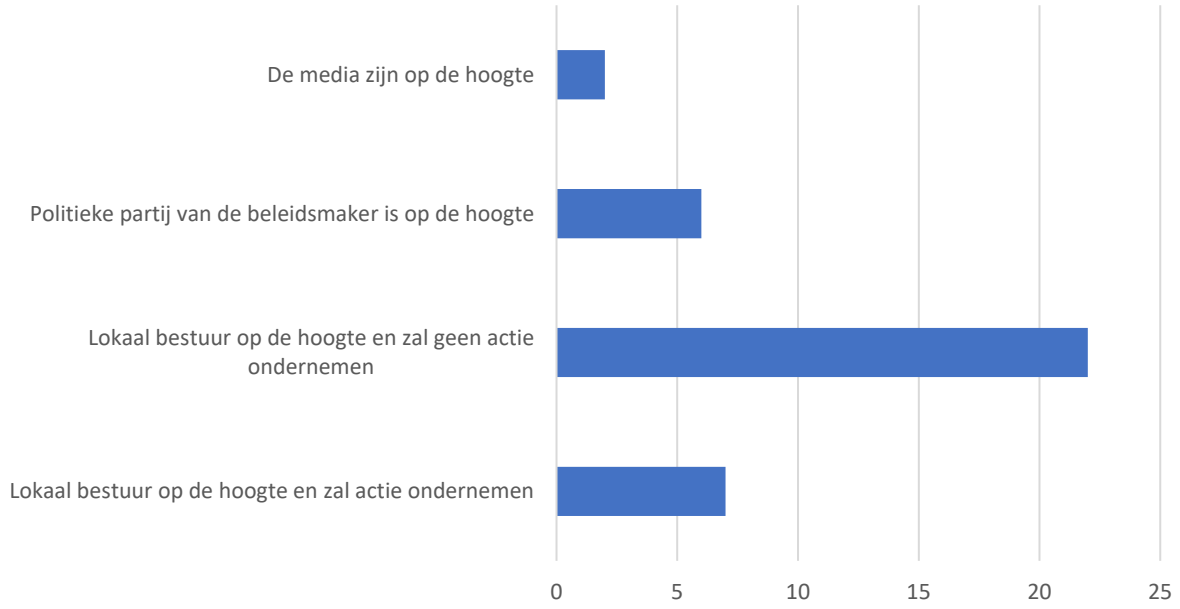

Figuur 6: Bekendheid van de handelingen in %

4.8 Praktijkvoorbeelden uit de enquête

De analyse van de verschillende vormen vraagt om een nadere toelichting met gepaste voorbeelden die de respondenten gaven uit hun eigen gemeenten in de open velden van de enquête. De cases betreft antwoorden op de twee open vragen “kan u kort omschrijven over wat het belangenconflict gaat?” en “heeft u zelf nog een opmerking die u zou willen toevoegen aan deze enquête?”, die een duidelijk beeld geven van de handelingen die zich zoal voordoen in Vlaanderen. Om de anonimiteit van de respondenten te waarborgen, worden geen locaties, namen of traceerbare gegevens genoemd. In de voorbeelden zijn mogelijk voorwerpen verwisseld om de anonimiteit van de respondenten te garanderen, maar de inhoud blijft hetzelfde.

Moreel particularisme

Voorbeeld 1 – opmerking van de respondent: *"Gelieve zeer vertrouwelijk om te springen met deze inhoudelijke informatie. Dit wordt angstvallig verzwegen door iedereen die er mee geconfronteerd wordt. Het democratisch proces wordt sterk ondermijnd."* Het eerste voorbeeld van een respondent gaat over een combinatie van persoonlijke verrijking en het verlenen van een gunstige opdracht aan een bevriende projectontwikkelaar. Meer bepaald heeft het voorbeeld betrekking op schepen Y uit de gemeente X, die een bouwvallig pand aankocht in de gemeente en daarbij zijn voorkennis gebruikte. Schepen Y was op de hoogte van het toekomstperspectief van de grond, terwijl de eigenaar ervan dat niet was en zich benadeeld voelde. De grond lag in een zone waarvoor een GRUP werd opgesteld, waar de schepen actief aan deelnam in het planningsproces. Hij zou sterk hebben gepleit om via het RUP zijn eigendom meer ontwikkelingsmogelijkheden te geven. Ook lag er een eigendom van iemand in de vriendenkring van de beleidsmaker in hetzelfde plangebied, die mogelijk mee zouden genieten van de voordelen waarop schepen X inzette bij de opmaak van het RUP. Verder nam de ex-schepen in het college verschillende keren het initiatief om tegen het negatieve advies van de gemeentelijke omgevingsambtenaar in te gaan. In de praktijk was dit dus om dienstverlening jegens bevriende actoren, wat aansluit bij nepotisme. Er is volgens de lokale dienst Omgeving een inmenging in tal van dossiers en alles wordt angstvallig verzwegen door iedereen die ermee geconfronteerd wordt.

Voorbeeld 2 – opmerking van de respondent: *"Adviesinstanties worden beïnvloed om geen beroep in te stellen tegen een eigen omgevingsvergunning."* Dit voorbeeld gaat over burgemeester X van de stad Y, die betrokken is bij meerdere belangenconflicten in de gemeente inzake omgevingsdossiers. Daarin werden in de eerste plaats meerdere adviesinstanties beïnvloed met de bedoeling dat ze geen negatief advies zouden geven over de aanvraag van een eigen omgevingsvergunning. De betrokken actoren werden bij elkaar geroepen door de burgemeester om de omgevingsvergunning aan te vragen en ervoor te zorgen dat de omgevingsvergunning werd verleend, ondanks dat dat strijdig was met bepalingen in het gewestplan. Ook zouden in het verleden op deze manier aanvragen van omgevingsvergunningen zijn behandeld in het voordeel van vrienden en familieleden van de beleidsmaker. Anonieme klachten van medewerkers werden door de dienst Omgeving onontvankelijk verklaard, aangezien de lokale deontologische code anonieme klachten niet toelaat. De respondent zei ook nog: *"Bij de deontologische code zijn anonieme klachten van medewerkers of derden niet ontvankelijk. Deontologische code blijft een verplicht te hebben document dat eigenlijk een dode letter blijft."*

Voorbeeld 3 – opmerking van de respondent: *"Het is de situatie David tegen Goliath. Het lukt soms om dossiers tegen te houden of de impact te verkleinen, soms niet."* Een medewerker van de dienst Omgeving van de gemeente X schreef dat schepen Y actief is in de eigen gemeente als projectontwikkelaar. De schepen zou als projectontwikkelaar meer voordelen ontvangen bij het ontwikkelen van nieuwe bouwprojecten in de eigen gemeente dan een externe particuliere projectontwikkelaar zou krijgen. Het belangenconflict is algemeen bekend bij het lokaal bestuur en er zullen dus geen maatregelen worden genomen om dit tegen te gaan.

Cliëntelisme

Voorbeeld 1 – opmerking van de respondent: *"De motivatie van de medewerkers wordt geheel teniet gedaan om voor politici of gemeentebesturen te werken. Ze overschrijven is not done (vrees voor je job), de situatie verergert steeds meer, zeker met de verkiezingen in aantocht."* In deze case gaf de omgevingsambtenaar aan dat er meerdere beleidsmakers betrokken zijn bij een belangenconflict in de gemeente Y, maar dat burgemeester X het voortouw neemt in de handelingen bij bepaalde

omgevingsdossiers. In de gemeente worden doelgericht aan welgestelde personen vergunningen verleend, zonder dat rekening wordt gehouden met de gebruikelijke regelgeving binnen het planningskader van de ruimtelijke ordening. Planningsinstrumenten waaronder het gewestplan worden niet geraadpleegd, er wordt geen correcte watertoets uitgevoerd tijdens de behandeling van een aanvraag van een omgevingsvergunning en er wordt niet voldoende rekening gehouden met de toegankelijkheid van een aangevraagd bouwproject.

Voorbeeld 2 – opmerking van de respondent: *"In een nog lopend dossier wordt van alles aangewend om dit gunstig te doen uitdraaien ondanks ongunstig advies van de dienst. De Schepen geeft toe hiervoor aangesproken te zijn geweest door een gedeputeerde."* De laatste case betreft een belangenconflict binnen meerdere omgevingsdossiers in de gemeente Y, waar meerdere schepenen uit de vorige en de huidige legislatuur bij betrokken zouden zijn geweest. De dienst Omgeving gaf aan dat schepen X van het lokaal bestuur van de stad Y, aanvragers van een omgevingsvergunning verzocht om bij de beleidsmaker in kwestie langs te komen op het kabinet, zodat die kon oordelen over de aanvraag. Hij raadde de aanvragers aan geen contact op te nemen met de dienst Omgeving. Vervolgens werd de eindbeslissing in heel wat dossiers in het voordeel van de burger genomen.

Ook werd over een flink aantal omgevingsvergunningen ongunstig geadviseerd door de omgevingsambtenaar, maar die werden nadien soms toch verleend aan de aanvrager. De verlening werd vaak door eenzelfde schepen aangestuurd in het college van burgemeester en schepenen en onderbouwd door een schijnmotivatie. De respondent gaf ook aan dat er meerdere bedrijfspanden worden verhuurd door schepen X, die in principe onvergund zijn. Een gedeelte van het gebouw heeft in het verleden een omgevingsvergunning gekregen, maar er is meer gebouwd dan toegelaten is, ondanks het ongunstig advies van de dienst Omgeving.

Nepotisme

Voorbeeld 1 – opmerking van een respondent: *"Bespoedigingstussenkomsten. Manipuleren van de GOA. Beïnvloedingstussenkomsten."* De respondenten benoemden meerdere situaties, waarin te zien is dat ze systematisch terugkeren en een van de meest zuivere vormen van nepotisme zijn. Het gaat hier vooral over het soepeler omgaan met aanvragen van omgevingsvergunningen wanneer een vriend, kennis of familielid van de aanvrager belanghebbende is in het dossier.

Ook werd meermaals aangegeven dat een omgevingsvergunning is verleend door de beleidsmaker ondanks een negatief advies van de omgevingsambtenaar, alleen omdat een beleidsmaker van het lokaal bestuur een goede relatie heeft met de aanvrager of die een dienst wil bewijzen. *"Vergunningen verlenen ondanks negatieve adviezen wegens gekende aanvrager"* is een van de vele reacties die binnenkwamen in de enquête.

Voorbeeld 2 - opmerking van de respondent: *"En cour de route zijn er echter wel reglementen op premies, RUP's of verkavelingen waar bepaalde schepenen zeker niet slechter van zijn geworden."* Een kort maar zeker niet minder interessant voorbeeld is een case van een omgevingsambtenaar uit de gemeente X. Hij beweerde dat burgemeester Y door haar functie nauw betrokken is bij het opstellen van omgevingsdossiers, maar ook bij het ontwerp van een gemeentelijk ruimtelijk uitvoeringsplan. In het gebied waarvoor het GRUP wordt opgemaakt, liggen meerdere percelen in eigendom van de ouders van de beste vriend van de schepen, die bij de goedkeuring van het RUP gunstige voorwaarden zou verkrijgen op de grond.

Bij dit voorbeeld is enige nuance op zijn plaats. Een RUP effectief opmaken met de bedoeling om familieleden of vrienden gunstig gekleurde gronden te geven, kan worden beschouwd als nepotisme.

Als het RUP is opgemaakt met de bedoeling om het algemeen belang te dienen en er liggen percelen in van een kennis, maar de beleidsmaker oordeelt er objectief over, dan kunnen we niet spreken van een schadelijke vorm van belangenconflict.

Voorbeeld 3 – opmerking van de respondent: *"Belangenconflict heeft en zal altijd blijven bestaan. Afhankelijk van de politieke strekking zie je dossiers in beroep geweigerd of vergund worden."* Een respondent van de gemeente X deelde vermoedens van belangenconflict in verschillende omgevingsdossiers. De eerste situatie betrof een riante villa, die werd gebouwd vlakbij een oude varkensstal, terwijl de afdeling Landbouw en visserij een negatief advies had gegeven voor de aanvraag van het project. Ook zou er in beroep bij de bestendige deputatie een vergunning zijn geweigerd voor een bouwproject aan een tuinbouwer, omdat een raadslid een klacht had neergelegd.

5 Discussie

De enquête, uitgezet onder de diensten Omgeving van 300 Vlaamse gemeenten, ontving een respons van 40%. Veel antwoorden op deelvragen van de enquête zijn merkwaardig of verontrustend te noemen. Bijna de helft van de respondenten gaf aan dat er een vermoeden van belangenconflict is in de gemeente, waarvan 50% zich recent heeft voortgedaan of nog steeds bestaat.

Opvallend is ook dat het aantal besturen met minder dan 10 000 inwoners een grotere vertegenwoordiging heeft in de antwoorden. Anderzijds werd er geen belangenconflict gerapporteerd voor de grotere steden (>50 000 inwoners). Wellicht steunt dit de hypothese dat in kleinere gemeenten cliëntelisme in het omgevingsbeleid als politieke strategie meer rendeert dan in grotere gemeenten. Het gunstig stemmen van een klein aantal kiezers die een omgevingsvergunning aanvragen in een kleinere gemeenten heeft een groter effect op het verkiezingsresultaat dan in een grote gemeente. In grotere gemeenten wordt de afstand tussen beleidsmakers en aanvragers ook groter omdat beleidsmakers zich niet meer kunnen inmengen in elk individueel dossier en de administratie een grotere rol krijgt in de voorbereiding van dossiers. Deze werkhypothese vraagt echter verder onderzoek.

Derde belangrijke resultaat is dat moreel particularisme en nepotisme ongeveer de helft van het aantal vermoedens is. Deze twee categorieën zouden potentieel een schending kunnen zijn van de bepalingen in het decreet op lokale besturen en de strafwet. Een groot deel van de vermoedens die vallen onder clientelisme hebben veeleer te maken met vermoedens van onbehoorlijke bestuurshandelingen.

Ten vierde blijkt dat de respondenten slechts in de helft van de gevallen (46%) aangeven dat er een afdoende deontologische kader is dat belangenconflict zou kunnen voorkomen. In de andere helft van de gevallen is het kader ofwel onduidelijk, ongekend of wordt het niet gehandhaafd.

Bij het beoordelen van de validiteit van de resultaten moeten meerdere factoren in overweging worden genomen. De enquête kende een hoge respons (71%), maar slechts 40% van de antwoorden bleek bruikbaar. Toch kunnen de resultaten voldoende representatief worden geacht voor de doelpopulatie . Er is een mogelijke steekproefbias te verwachten, waarbij morele verontwaardiging of frustratie een motivator kan zijn om de enquête in te vullen. Hierdoor kunnen we mogelijks een overrapportage verwachten van vermoedens van belangenconflict.

Hoewel dit onderzoek peilt naar vermoedens van belangenconflict, kan uiteraard niet worden vastgesteld of er ook belangenconflict, en zeker een strafbare vorm van belangenconflict heeft opgetreden. Belangenconflict kan enkel worden vastgesteld na een behoorlijke rechtsgang. De respondenten beschreven situaties als belangenconflict, maar wanneer de situaties worden getoetst aan de criteria die terug te vinden zijn in de literatuurstudie blijkt er uiteindelijk geen belangenconflict

te zijn, maar veeleer uiteenlopende opportuniteitsbeoordelingen. Tegelijk blijft het wel problematisch dat los van de feitelijke belangenconflict een groot aandeel van de omgevingsambtenaren op zijn minst de perceptie heeft van belangenconflict. Het duidt alleszins op een groot wantrouwen of ongenoegen bij de omgevingsambtenaren van lokale besturen.

Tot slot zijn er de beperkingen die voort vloeien uit de volstrekte anonimiteit van de bevraging. Enerzijds is de anonimiteit noodzakelijk om de respondenten voldoende veiligheid te kunnen bieden bij een erg controversieel en moeilijk bespreekbaar thema. Maar anderzijds zijn de antwoorden hierdoor niet meer traceerbaar of controleerbaar. We weten niet door wie en in welke hoedanigheid de vragenlijst werd ingevuld binnen de dienst ruimtelijke ordening. De mailing werd vaak verstuurd naar de algemene dienst, en we hebben niet kunnen opmaken wie uiteindelijk deze mail heeft ontvangen.

6 Conclusie

In dit onderzoek is gezocht naar een antwoord op de vraag: *Wat is de omvang van vastgoedbelangen bij beleidsmakers in de eigen gemeente in Vlaanderen?* Om deze vraag te beantwoorden, is een kwantitatief onderzoek gedaan naar het aantal vermoedens van belangenconflict in omgevingsdossiers in Vlaanderen, maar ook naar de verschillende vormen van belangenconflict. Het onderzoek benadrukt dat politieke handelingen altijd gericht moeten zijn op het algemeen belang om belangenconflicten te vermijden. De toetsing van het algemeen belang gebeurt aan de hand van criteria, waaronder economische, sociale, en culturele belangen, evenals impact op volksgezondheid en leefmilieu. Belangenconflict bij lokale omgevingsdossiers komt voor in drie vormen: moreel particularisme, nepotisme, en cliëntelisme. Moreel particularisme, gericht op de persoonlijke verrijking, wordt als de meest schadelijke en vaak ook strafbare vorm beschouwd. Het regelgevend kader in Vlaanderen en België begint met algemene beginselen van behoorlijk bestuur, die ethische richtlijnen bieden voor alle bestuurshandelingen. Hoewel het decreet lokaal bestuur basisregels bevat om belangenconflict te voorkomen, ontbreekt de diepgang van een deontologische code, wat kan leiden tot grijze zones.

Bijna de helft van de respondenten gaf aan dat er een vermoeden van belangenconflict aanwezig is en dat deze handelingen zich bij de helft van onderzochte gemeenten recentelijk hebben voorgedaan. Nepotisme is hier de koploper met 27%, gevolgd door cliëntelisme (24%) en moreel particularisme (22%). De belangenconflicten binnen omgevingsdossiers doen zich vooral voor in kleinere gemeenten, met minder dan 10.000 inwoners. Veel gemeenten hebben nog geen geoptimaliseerd handhavingsbeleid, en uit deskresearch blijkt dat deontologische codes vaak beperkt zijn in heldere regels. Hoewel de methode van deze studie geen feitelijke belangenconflict kan vaststellen, is het wel verontrustend te noemen dat bijna de helft van de respondenten wel een perceptie heeft van belangenconflict. Het duidt minstens op een groot wantrouwen tussen ambtenarij en politiek inzake ruimtelijke ordening. Verder onderzoek is noodzakelijk hoe belangenconflict beter kan voorkomen worden bij lokale besturen.

Referenties

Arasli, H., & Tumer, M. (2008). Nepotism, favoritism and cronyism: a study of their effects on job stress and job satisfaction in the banking industry of north cyprus. *Social behavior and personality*, 36(9), 1237-1250. https://doi.org/10.2224/sbp.2008.36.9.1237

Bloom, N., & Van Reenen, J. (2007). Measuring and Explaining Management Practices Across Firms and Countries. *The Quarterly journal of economics*, 122(4), 1351-1408. https://doi.org/10.1162/qjec.2007.122.4.1351

Boes, M., Coolsaet, A., De Keyser, P., D'Hooghe, D., Lancksweerdt, E., Lenaerts, K., Leus, K., Mareen, D., Opdebeek, I., Opdebeek, I., Popelier, P., Theunis, J., Van Damme, M., Vandendriessche, F., Van de Velde, E., & Wirtgen, A. (2006). *Beginselen van behoorlijk bestuur*. Die Keure, Brugge.

Brettschneider, M. (1993). From a Politics of Self-Interest to a Multiculturally-Based Politics of Needs. In. *Annual Meeting of the American Political Science Association*, Washington D.C., United States of America.

Cambridge University. (2023). Cambridge Dictionary https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/self-interest, geraadpleegd op 04/06/2023

Claus, T. (2020). U kan voor mij de was doen, maar geef mij geen vergunning omdat ik u dat lief gevraagd heb : hoe muizen bergen baren. In G. Bouma, B. Boonstra, & E. Vanempten (Eds.), *Nieuwe Zekerheid : Bijdragen aan de Plandag 2020* (pp. 186–190). Den Haag: Stichting Planologische DiskussieDagen.

Claus, T., & Leinfelder, H. (2019). De invloed van politiek dienstbetoon op het lokaal ruimtelijk beleid in Vlaanderen. *Ruimte & Maatschappij*, 11(1), 43-64.

Csikszentmihalyi, M. (1990). *Flow: the psychology of optimal experience*. Harper Perennial.

Deketelaere, K., D'Hooghe, D., & Draye, A. (Eds.). (2011). *Liber Amicorum Marc Boes*. Die Keure; Brugge.

Dormaels, A. (2012). Percepties van de Vlaamse burger over corruptie. In: A. De Schrijver, E. Kolthoff, K. Lasthuizen, P. Van Parys, & E. Devroe (Eds.), *Integriteit en deontologie* (pp. 29-54). Maklu, Gent.

European Commission. (2024). *Transparency register. European Commission*. https://commission.europa.eu/about-european-commission/service-standards-and-principles/transparency/transparency-register_en, geraadpleegd op 4/06/2023

Francisco, P.-G. (2006). Inherited Control and Firm Performance. *The American economic review*, 96(5), 1559-1588. https://doi.org/10.1257/aer.96.5.1559

Gallego, J. (2015). Self-enforcing clientelism. *Journal of Theoretical Politics*, 27(3), 401-427. https://doi.org/10.1177/0951629814533840

Golden, M., & Min, B. (2013). Distributive politics around the world. *Annual Review of Political Science*, 16(1), 73-99.

Guarini, M. (2010). *Particularism, Analogy, and Moral Cognition. Minds and machines* (Dordrecht), 20(3), 385-422. https://doi.org/10.1007/s11023-010-9200-4

Hill, A., Roberts, J., Ewings, P., & Gunnell, D. (1997). Non-response bias in a lifestyle survey. *Journal Of Public Health Medicine*, 19(2), 203-207. https://doi.org/10.1093/oxfordjournals.pubmed.a024610

Jaskiewicz, P., Uhlenbruck, K., Balkin, D. B., & Reay, T. (2013). Is Nepotism Good or Bad? Types of Nepotism and Implications for Knowledge Management. *Family business review*, 26(2), 121-139. https://doi.org/10.1177/0894486512470841

Joffe, A. H. (2004). Nepotism for all times: Adam Bellow*, In Praise of Nepotism: A Natural History*. New York: Doubleday, 2003. 576 pages. Society (New Brunswick), 41(6), 74-79. https://doi.org/10.1007/BF02688236

Keunen, S. (2021). Belangenconflict ontward, *Impuls*, nr2, 2021, 33-35.

Manenschijn, G. (1979). *Moraal en eigenbelang bij Thomas Hobbes en Adam Smith*. Rodopi, Amsterdam.

Pauwels, S. (2022). *Beginselen Van Behoorlijk Bestuur*, onuitgegeven cursus.

Stokes, S. C. (2013). *Brokers, voters, and clientelism : the puzzle of distributive politics*. Cambridge University Press.

Vandendriessche, F. (2004). *Publieke en private rechtspersonen: naar een graduele, meerduidige en evolutieve benadering van het onderscheid in de wetgeving en de rechtspraak*. Die Keure, Brugge.

Vlaamse overheid. (2023). *Belangenconflict*. Vlaamse overheid, https://www.vlaanderen.be/intern/personeel/integriteit/belangenconflict, geraadpleegd op 04/06/2023

VRT. (2022). Pano [Televisieprogramma] T. Verheyden; https://www.vrt.be/vrtnu/a-z/pano/2022/pano-s2022a10/, geraadpleegd op 04-06/2023

Bijlage 1

Vraag 1/14. Duidt het aantal inwoners aan van de gemeente waarover u feedback wilt geven.

- Minder dan 10.000
- 10.000 tot 20.000
- 20.000 tot 50.000
- 50.000 tot 100.000
- Meer dan 100.000

Vraag 2/14. Duidt aan onder welke provincie de gemeente behoort waarover u feedback wilt geven in deze enquête.

- Antwerpen
- Limburg
- Oost-Vlaanderen
- Vlaams-Brabant
- West-Vlaanderen

Vraag 3/14. Welke beroepsfunctie voert u uit in de desbetreffende gemeente?

- Omgevingsambtenaar
- Ruimtelijke planner
- Expert 'ad interim'
- Andere (vul aan)

Vraag 4/14. Is er een deontologische code voor de lokale mandatarissen?

- Ja
- Nee

Vraag 5/14. Wordt er in de deontologische code van het lokaal bestuur expliciet aangehaald dat regels over belangenvermenging van beleidsmakers zullen worden gehandhaafd?

- Ja, de regelgeving wordt gehandhaafd en het is duidelijk wie hiervoor de bevoegdheid heeft.
- Ja, de regelgeving wordt gehandhaafd, maar de deontologische code vermeldt niet wie hiervoor de bevoegdheid heeft.
- Nee, de deontologische code vermeldt geen handhavingsbeleid.
- De regelgeving over belangenvermenging is eerder beperkt of onduidelijk.
- Andere (vul aan)

Vraag 6/14. Wanneer hebben de handelingen zich voorgedaan waarbij er een vermoeden van belangenvermenging is in omgevingsdossiers?

- Er is geen vermoeden van vastgoedbelangen bij een beleidsmaker in de eigen gemeente.
- Recent gebeurd of de handelingen zijn nog lopende.
- In het verleden bij een persoon die momenteel geen politiek mandaat (meer) bekleedt.
- In het verleden bij een persoon die nu nog een politiek mandaat bekleedt.

Vraag 8/14. Bij welke politieke partij is de beleidsmaker aangesloten waarbij er een vermoeden van belangenvermenging is?

- N-VA
- CD&V
- Open VLD
- Groen
- Vooruit
- PVDA
- Vlaams Belang
- Lokale partij
- Hier wens ik niet op te antwoorden

Vraag 9/14 . Kan u kort omschrijven over wat het belangenconflict gaat?

Vraag 10/14. Wat is de omvang van het belangenconflict?

- Er is één omgevingsdossier waarbij mogelijks het algemeen belang en het eigen belang van de beleidsmaker verstrengeld zijn geraakt.
- Er zijn meerdere omgevingsdossiers waarbij mogelijks het algemeen belang en het eigen belang van de beleidsmaker verstrengeld zijn geraakt.
- Er zijn meerdere beleidsmaker betrokken binnen dezelfde gemeente bij het conflict.

Vraag 11/14 . De beleidsmaker die verstrengeld geraakte in een belangenconflict, gebruikte zijn/haar functie of invloed voor het vervullen van …

- Zijn of haar persoonlijke verrijking (eigenbelang).
- De belangen van familieleden of vrienden (vriendjespolitiek).
- De belangen van zijn kiespubliek met hoop op het terugkrijgen van politieke steun in de toekomst.
- Andere (vul aan)

Vraag 12/14. Naast het uitvoeren van zijn of haar politiek mandaat, is de beleidsmaker ook actief als:

- Projectontwikkelaar
- Vastgoedmakelaar
- Bestuurder van een vastgoedbedrijf
- Architect
- Landmeter
- Notaris

Vraag 13/14. Zijn de handelingen waarbij er mogelijks sprake is van belangenvermenging, gekend bij andere personen?

- Bij het lokaal bestuur dat mogelijks stappen wil(de) ondernemen om belangenvermenging tegen te gaan.
- Het lokaal bestuur is op de hoogte, maar zal waarschijnlijk geen stappen ondernemen.
- De politieke partij van de betrokken beleidsmaker is op de hoogte.
- De media zijn al op de hoogte gebracht.
- Andere (vul aan)

Vraag 14/14. Heeft u zelf nog een opmerking dat u zou willen toevoegen aan deze enquête?